

Een merkwaardig en waardevol landschap op Voorne

C. SIPKES.

Op de punt van Voorne ligt een duinterrein, vlak bij het daar smalle strand, dat in het Duindistrict, de kalkrijke duinen ten zuiden van Bergen, zijn weerga niet heeft.

Op oude kaarten, zelfs op die van het begin van deze eeuw, staat het nog geheel als strand getekend, zij het ten dele als „groen strand” met veel ruige vegetatie als Zeebies, Gele lis, dus niet alleen zout-planten, door het zoete water dat uit de duinen naar zee stroomt.

Op Voorne zijn geen waterleidingen die het grondwater verlagen, zodat ook op het strand zoet water aan de oppervlakte komt. Het zand is er stevig en hard op de meeste plekken, en auto's komen er met mooie dagen bij honderden. Volgen deze het spoor van andere auto's, dan is de kans gering dat ze wegzakken in nat of malen in rul zand.

Vanaf 1910 tot 1950 (om alleen maar ronden getallen te noemen) vormde zich op dit zeer brede strand een nieuwe duinenrij. Bij Oostvoorne kreeg deze een stevige vegetatie door vele oorzaken: stroperij en later betere konijnenbestrijding, planten van houtgewassen. Meer naar Rockanje toe stooft het zand ver naar het oosten en vormde het geen gesloten zeewering. Op een enkele plek stroomden door een kreek geregeld grote hoeveelheden zoet water in zee. Een poging om, kunstmatig, dit water vast te houden mislukte door de kustafslag, die daar zeer sterk was; dit in tegenstelling tot de ontwikkeling bij Oostvoorne, waar zich op het strand weer jonge duinen vormden ver voor de eigenlijke zeewering.

De vele recreanten, die vanaf Oostvoorne het strand op kwamen en die in 1950 nog in

de zeereep mochten komen, waren niet de oorzaak van een slechter plantendek, en de autoriteiten die de zorg hebben voor onze beveiliging tegen superstormen, zagen met welgevallen de goed begroeide Oostvoornse duinen, maar met zorg de prachtige stuivende zandheuveld meer naar het westen. Dit laatste te meer omdat daar een periode van kustafslag ingetreden was. De bunkers, die de Duitsers in 1943 in de duinen maakten, liggen nu, zonder van plaats veranderd te zijn, honderden meters in zee.

Nu is deze periodieke kustafslag een normaal verschijnsel aan onze kust. Hoewel er meer verlies dan winst is door de bekende bodemdaling van 2 mm per jaar, kan een dergelijk verlies na een aantal jaren weer veranderen in stabilisatie, zelfs in winst. En met de enorme waterstaatswerken dichtbij, de afsluiting van het Haringvliet, is een dergelijke ontwikkeling niet onwaarschijnlijk.

Toen gedurende korte tijd het zoete water niet weg kon stromen, zag het ernaar uit dat er op Voorne een derde duinmeer zou ontstaan, met kansen voor Lepelaars, als in het Zwanenwater, en met behoud van het zowel voor de duinen als voor de polders van Voorne zo kostbare zoete water. In regenrijke jaren heeft een dergelijke accumulatie van water voor de vegetatie echter ook nadelen. Rond het Quackjeswater bv. zijn vele plantesoorten verdwenen door de hoge waterstand, samengaan met een ruiger worden van het terrein; grote oppervlakten berkenbos zijn afgestorven, doordat ze in juni nog in het water stonden.

Op de punt van het eiland ontwikkelde zich in enkele valleien de zo interessante vegeta-

tie van *Parnassia*, Rondbladig wintergroen en orchideeën.

Bij Oostvoorne kwam dezelfde vegetatie tot bloei, door in de winter het water vast te houden maar in het einde van februari een koker te openen, zodat er in de zomer een optimale waterstand was. Daar groeien nu duizenden exemplaren van de Vleeskleurige orchis, honderden van de zeldzame *Sturmia*, het bekende Teer guichelheil en de alleen daar voorkomende Moerasgamander (vroeger Watergamander geheten). Zou het water in het voorjaar daar ook vastgehouden zijn, dan was deze gunstige ontwikkeling tegengehouden. In enkele valleien waar het water niet kon afvloeien, was al verlies van een plek met honderden Grote muggenorchissen. Bij het doorbreken van de zanddijk bij Rockanje, die tijdelijk zoet water vasthield, was de kans op een duinmeer verkeken, maar in sommige valleien kon nu het overtollige water weg en ontwikkelde zich dezelfde rijke flora van het Vliegveld bij Oostvoorne en kwamen er bovendien min of meer zilte plekken, waar de massa's Heemst wel het meest opvielen. In juli staan er duizenden van deze hoge, stokroos-achtige planten te bloeien. Voor zover mij bekend is er in ons land nergens een zo rijke groeiplaats en met de omgeving — door de wind naar één kant gebogen Vlieren — geeft dit een landschap, dat wel zeer boeiend en zeldzaam is aan onze kust.

De gunstige ontwikkeling van de flora van de valleien, zowel die op de punt als die meer bij Oostvoorne, wordt niet alleen veroorzaakt door de gunstige waterstand. Zou men er niets tegen doen, dan groeiden de valleien in enkele jaren vol met berken, wilgen en duinheesters en was het gedaan met de *Parnassia* en haar begeleiders. Ook de vogels, Kieviten, Tureluurs en (vroeger) Kemp-hanen, voelen zich niet thuis in de ruigte. Ze zien het liefst hun vijanden, Hermelijnen, Bunzings en dergelijke aankomen en daar-



Fig. 1. *Moerasmelkdistel*, *Sonchus palustris*, in vochtig duinstruweel bij het Breede Water op Voorne. Foto C. Sipkes.

voor is een open en tamelijk gladde vegetatie nodig. Om die te behouden worden de valleien zowel door Het Zuid-Hollands Landschap als door Natuurmonumenten in de maand september voor een deel gemaaid en dit geeft een vegetatie die alleen geëvenaard wordt door de alpenweiden. Er zijn veel punten van overeenkomst tussen deze duinvalleien en alpenweiden: beide krijgen veel wind, hebben matige begrazing en veel vocht in de bodem. En op beide groeien veel orchideeën, gentianen en *Parnassia*. Het zijn wel andere soorten of andere ondersoorten, maar dit maakt onze duinen juist weer zo interessant voor de botanie. Het verwante andere geeft aanleiding tot vergelijkende studie.

De zeevering van de duinen in de gemeente Rockanje op de punt van het eiland met zijn stuivende hoogten en laagten ziet er veel schilderachtiger uit dan de goed begroeide bij Oostvoorne. De natuurfotograaf zal deze laatste minder zoeken. Maar de Dijkkring en de Provinciale Waterstaat zien de „mooie” duinen van Natuurmonumenten met zorg. Een nadeel voor de botanicus is dat plekken met *Parnassia* er soms onderstuiven.

Ten opzichte van de beveiliging tegen de superstormen kan opgemerkt worden dat meer naar binnen een zeevering ligt, die enkele jaren geleden op lage plekken versterkt is. Zou er een superstorm komen als in 1953, en met die mogelijkheid moet altijd rekening gehouden worden, zelfs met nog hogere waterstanden, dan heeft deze zeevering een ruim voorterrein waar de golven nooit zo hoog zullen oplopen als vlak bij het strand. Men redeneert echter bij onze kustbeschermers dat twee zeeveringen veiliger zijn dan één, een redenatie waar niets tegen in te brengen is. Zonder twijfel moeten we erkennen dat natuurbescherming geen mensenlevens in gevaar mag brengen. Ook staan de kustbeschermers sterk als ze erop wijzen, dat zij de verantwoordelijkheid dragen voor onze veiligheid.

En nu zijn er ernstige plannen door het bovengeschetste unieke landschap zanddijken te leggen, noem het kunstduinen, om zo'n tweede zeevering te realiseren. Weg *Parnassia* en wat daarbij hoort, weg velden met Heemst, weg stuivende, ik geef toe wel wat te erg stuivende duinen! Men had de plannen van de Dijkkring mogelijk kunnen voorkomen, door iets meer zorg te besteden aan de begroeiing, in hoofdzaak door beplanting met Helm. Er komt nog bij dat er bunkers weggehaald zijn, op initiatief van de Dijkkring, waarvan het belang voor de duinen als zeevering twijfelachtig is. Het heeft zeer veel geld gekost, het liet lege plekken achter waar

wel Helm geplant is, maar waar men nagelaten heeft, zoals op Schouwen algemeen gebeurt, takkenschermen tussen de Helm te zetten, zodat grote oppervlakten Helm overstoven zijn.

Juist doordat Voorne enerzijds van de zee afgesloten duinvalleien bezit, is het voor het wetenschappelijk onderzoek, in het bijzonder voor het werk van de biologen (en a.s. biologen!) van „Weevers' Duin”, zo belangrijk dat er anderzijds ook duingedeelten zijn, waar de zee toegang heeft.

Alles bijeengenomen zou ik, gezien de grote waarde van dit landschap, willen vragen:

- 1°. Is de achterwaarts gelegen zeeverende duinenrij zo onvoldoende, dat deze 2e zeevering beslist noodzakelijk is?
- 2°. Is het nodig na de afsluiting van het Haringvliet, welke geheel andere zee-stromingen en mogelijk kustaanwas kan veroorzaken, zoveel haast te maken met het ingrijpen in deze duinvalleien?
- 3°. Zijn er geen andere middelen om de afslag van de punt van Voorne af te remmen? Ik denk aan het opspuiten van zand uit het nabije, veel te ondiepe Breede Water in zee vóór het strand, of aan het storten van een geleidedam, zoals ook elders voor de deltakust plaats heeft?

Voorne's duin is het meest waardevolle duingebied, niet alleen van ons land maar van de hele wereld. Het behoort tot het „Duindistrict”, maar het boeiende is juist, dat het ook elementen bevat van andere districten. Voor de opleiding van biologen is het dan ook van onschatbare waarde, juist de punt van het eiland.

In dit landschap mag men wel grote terughoudendheid betrachten met ingrijpen. Bij de opruiming van de bunkers, die recentelijk plaats had, is deze terughoudendheid *niet* betracht.

Alvorens zanddijken door de oude duinvalleien te leggen diene men te wachten tot de kustontwikkeling na het afsluiten van het

Haringvliet zich afgetekend heeft en mag men andere middelen dan de aanleg van zanddijken wel zeer serieus overwegen.

Over jaarlijkse verschillen in nestplaatskeuze

S. BRAAKSMA.

Stafafd. Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer.

Wij leven in een tijd waarin de ene „Avifauna” na de andere van de drukpersen rolt. Dit is iets waarover vrijwel iedere rechtgeaarde natuurbeschermer zich zal verheugen. De bedenkingen die hier en daar worden geuit tegen dit soort publikaties hebben merendeels betrekking op het feit, dat verzamelaars en andere kwalijke lieden te veel op de vindplaatsen van zeldzame en minder algemene vogelsoorten worden geattendeerd. Ook worden meermalen de opmerkingen geuit, dat vele Avifauna's slechts momentopnamen zijn, dat zij vaak onvoldoende op het milieu zijn georiënteerd en dat een volgend jaar de stand van verscheidene soorten op vele plaatsen al weer drastisch veranderd kan zijn. Beide bezwaren kan ik volledig onderschrijven. Desondanks hoop ik dat er nog verscheidene avifaunistische inventarisaties zullen worden gepubliceerd. De praktijk heeft immers uitgewezen dat de vogelstand als regel meer gevaar loopt door beslissingen van overigens goedwillende planologen dan door stropers en verzamelaars. Een gedegen studie kan uiterst nuttig zijn om overhaaste beslissingen te voorkomen! Bovendien is zij vaak een uiterst waardevol stuk geschiedschrijving.

Het is echter nuttig om de zwakke punten van veel „Avifauna's” eens kritisch te belichten. De waarde van kwantitatieve overzichten wordt namelijk in een belangrijke mate bepaald door de inventarisatie-methodieken en de interpretatie van de gevonden aantal-

len. Er zijn voor vogeltellingen naast nestentellen drie inventarisatie-methodieken in zwang, namelijk algehele inventarisatie van de vogelbevolking van een bepaald gebied door integrale tellingen van alle vogels in dit gehele gebied, of lijn-taxaties (= het tellen van alle vogels die langs een bepaalde route worden waargenomen, waarna de gevonden waarden worden geëxtrapoleerd), of de blokken-methode (= het tellen van alle vogels die zich in een bepaald vierkant proefvlak be-

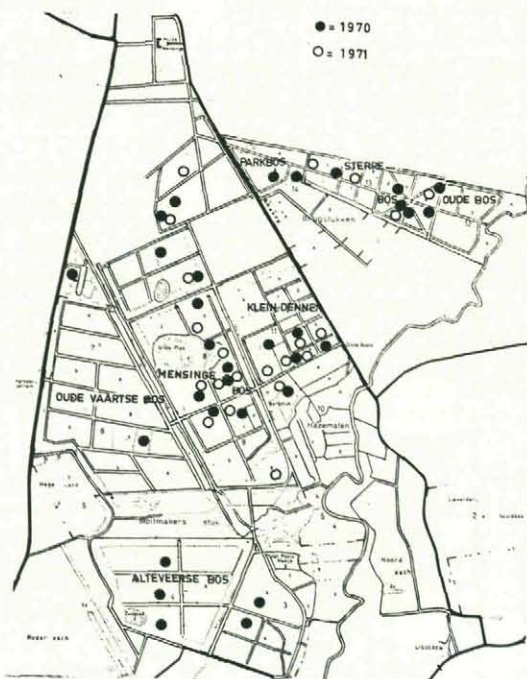


Fig. 1. De verspreiding van het Goudhaantje, *Regulus regulus*, in 1970 en 1971.